

POHOD

Letna naročnina znaša 40— Din. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Šelenburgova ulica št. 3/I. Račun pri Poštni hranilnici št. 16.160. Rokopisov ne vračamo! Telefon št. 21-09.

V Ljubljani, dne 9. septembra 1933.

Štev. 36 — Leto II.

IZHAJA VSAKO SOBOTO

Živel Peterček!

Po prvem letu

10. septembra praznuje naš »Pohod« svojo prvo obletnico. Z mirno vestjo lahko rečemo, da se ob njegovem rojstvu v svojih mislih nismo motili in da je bil »Pohod« prepotrebna list. Korupcija se je v našem javnem življenju, zlasti v mestanskih krogih, tako razpasla, da se je goljufija, protekcionizem, podkupovanje, laž in hinavstvo in še vse, kar je z gospo Korupcijo v tesnem sorodstvu, zdelo kot nujno potrebno in predhodno, da si vsak posameznik ustvari svoj eksistenčni minimum. Na drugi strani so se zopet zbirali temni elementi, ki so ruvali proti jugoslovanskemu edinstvu in blatu našo državo, tako pri nedolžnem narodu, kakor pri tujcih v inozemstvu. Skrivnostno shajanje v oddaljenih gorskih vaseh in po temnih mestnih kanalih in kletih, izdajanja zagonetnih letakov z različnimi podpismi, tako versko plemenskih, kakor utopistično internacionalnih, vse to je našemu zbegnemu kmetu in delavcu, obrtniku in uradniku jemalo vero v boljšo bodočnost naše države. Na tretji strani zopet odjedavanje domačega kruha in zaslužka po tujcih, med tem ko se naš rudar in plavžar trudita v krvavem potu svojega obraza, da si zaslužita tedensko borilo par kovačev, da si zaslužita tedensko borilo par kovačev, da vsaj za prvo silo nasitita lačno družino. Od neznano kod priromani tujci, z velevažnim pridevkom »nenadomestljivi«, pa si režejo debele kose maslenega kolača, od katerega redkokdaj odpade skromna drobtinica ubogemu slovenskemu Lazarju. In končno malo-dušje, mlačnost, zaspanost, brezbrzičnost še tistega, kar je ostalo zdravega in nepokvarjenega. Mnogi dobri nacionalni optimisti so se že vdali pesimizmu in živeli tja v en dan, ne meneč se za krivice in brez vsake brige za bodočnost države in svojega potomstva.

Iz vseh teh razlogov smo se zbrali mi, fanatični verniki v brezkompromisno jugoslovanstvo, in vdahnili dušo svojim mislim in težnjam. 10. septembra lanskega leta je zadonelo po ljubljanskih ulicah in povsod po domovini »Pohod«. »Pohod!« Ni nam bilo treba dolgo čakati in že se je našemu »Pohodu« pridružila nepregledna vrsta sodelavcev in somišljenikov. Lahko trdimo, da »Pohod« piše narod. Dobro tri četrtine njegovega gradiva je neposredni izraz našega priprotega a zdravega naroda. Sodeluje kmet, delavec, trgovec, uradnik, dijak in izobraženec. Ni nam treba moledovati za članki pri različnih gospodih z visoko donetimi naslovi. Članke in dopise pošilja ljudstvo samo brez vsake prošnje. Napíše to, kar mu že dolgo

Slovesnejše kakor druga leta zvonijo letos zvonovi in vabijo vernike vseh veroizpovedi k pobožnostim za zdravje, srečo in dolgo življenje našega prestolonaslednika Nj. Vis. kraljeviča Petra. Slavimo 10letnico njegovega rojstva. Vsa Jugoslavija je v prazničnem razpoloženju: kresovi plamtijo, slovesno oznanjajo topovi pomemben praznik, vojaštvo strumno defilira pred svojimi najvišjimi zapovedniki, šolska mladina prosi za svojega ljubljence Peterčka za deseti rojstni dan ves blagoslov iz nebes! Sokolstvo vse države slavi z vso prisrčnostjo odlično slavje svojega staroste, Jadranska straža se klanja svojemu visokemu pokrovitelju.

Vsem tem slovesnostim za 10letnico rojstva prvorojenca našega viteškega vladarja se z največjo radostjo v srcu in globoko vdanostjo do našega kraljevskega doma pridružujemo posebno mi, v Narodni odbrani organizirani jugoslovanski nacionalisti, ter kličemo:

Živel Nj. Vis. prestolonaslednik!

Živela njegova prevzvišena roditelja!

Živel ves naš kraljevski dom Karadjordjevičev!

leži na srcu, to česar ne more nikjer drugje povedati. Z dolgo vrsto svojih poštenih in borbenih sodelavcev je »Pohod« udaril brez vsake milosti po vsemu, kar je smrdelo po korupciji, po vseh različnih protidržavnih rovateljih, po vseh tujih predstavnikih našega gospodarstva in ošvrknal je tudi vse mlačne in zaspane somišljenike.

Ne trdimo in si tudi ne domišljamo, da smo bolne razmere našega javnega življenja že ozdravili, niti celo izboljšali. Preveč so se paraziti vgnezdili v našo zdravo kožo, da bi jih po enem letu iztrebili. Lahko pa trdimo, da smo obupanemu malemu človeku dali poguma, da ne klone pod bremenom težkih razmer. Uvidel je, da so še med narodom vrste, ki se brigajo zanj in ki jim njegova bodočnost in dobrobit ležijo na srcu.

Kakor smo z vso silo udarili po vsem, kar je gnilega, tako so se nam tudi naši nasprotniki postavili z vso odpornostjo po robu. Mi smo osamljeni v upravičenem boju in nimamo zaveznikov, na nasprotni strani pa so se združili tipi različnega kova. Neiskreni korumpirani lažnacionalisti stopajo ramo ob ramo z nesrečnimi vatikanskimi političnimi pripadniki ter brezglavimi internacionalci v družbi z aristokrati tujega kapitala proti nam. Naš »Pohod« skušajo uničiti za »vsa« ceno. Resnica jih preveč bode v oči. Dokaz temu so številne tožbe, ki jih vlagajo za vsako najmanjšo, če tudi samo častno ali principiarno zadevo, samo da bi nas finančno uničili. Izkoriščajo odredbe strogega tiskovnega zakona in se figarsko skrivajo za njegovim hrbtom. Toda prišel bo čas, ko bo tudi ta zaščita odpadla.

Kljub vsem nenaklonjenostim, neprilicam in težavam in — priznavamo tudi finančnim težkostem — stopamo v drugo leto našega obstoja z neupogljivo voljo in trdnim upanjem, da mora biti zmaga na naši strani, da moramo našemu malemu človeku pripraviti dostojno življenje v naši močni Jugoslaviji. Udrinili bomo še nadalje s svojim dolгим, neizprosnim toda pravičnim bičem po vsemu in po vseh, ki se našemu gibanju ustavljajo v napotje, naši brezkompromisni jugoslovanski ideologiji, socialno pravičnemu ter ekonomsko dobremu urejanju naše ljubljene države. K temu nas vzpodbuja še toliko bolj vedno večje pomnoževanje naših vrst, predvsem pa naših viteških čet, ki so edino zanesljivi nosilci in predstavniki naših misli in teženj.

Zakaj smo Jugoslovani?

Ljubljana, v septembru 1933.

Zakaj smo prav za prav Jugoslovani, nas izprašujejo. In kako moremo biti Jugoslovani, če smo Slovenci.

Slovenci smo, pravimo, na dokaj visoki takozvani kulturni stopnji; smo radi tega deljeni v stanovce, ki izvršuje vsak svoj poklic.

Zaradi te visoke »kulturne« stopnje in najbrž kot posledica te, najdeš med nami redko — Slovenca.

Če človek globlje pogleda v duše teh ljudi, opazi, da so vse prej nego Slovenci. Pred vsem so — kulturni ljudje. Potem so katoličani, potem uradniki, pisarji, trgovci, branjevi, inženjerji, zdravniki, teologi, čev-

ljarji, advokati, tiskarnarji itd., itd.

Oprosti, dragi čitatelj, da nismo našli gornjo vrsto poklicev po dostojni hierarhiji, kakor bi se spodobilo za kulturne ljudi. Našli smo jih pač, kakor nam jih življenje, pisano kakor je, predstavlja na ulici ali kjerkoli.

To so torej »poklicni« Slovenci, ki so silno presenečeni, če jim kdo od nas razode, da je Slovenec in obenem tudi — Jugoslovan.

Debelo človeka pogledajo in vprašujejo, kako in zakaj smo Jugoslovani, in še celo, če pravimo, da smo tudi Slovenci.

Da bodo tudi vsi »poklicni« Slovenci morda le razumeli, zakaj smo Jugoslovani, smo jim namenili tale naš odgovor.

Pojasnjevanja so nam sicer dolgočasna, toda potrebna so. Samo dejanja nikoli ne dolgočasi. Toda kaj bi modrovali, prva je bila vendar — beseda. Sledilo ji je šele dejanje.

Odgovor je torej tale:

Slovenci že smo. Zaradi tega nam ni treba hoteli, da bi bili Slovenci. Kar človek je, kar človek ima, tega ne more več hoteli.

Smo tudi dobri Slovenci, zato ne moremo hoteli, da bi bili dobri Slovenci: kakor ne morem imeti nobenega hotenja po svojem »kovaču«, ki ga imam v denarnici.

Pretpajmo torej obstaj vsem tistim, ki hočejo zdaj nenadoma, po tisočletnem obstoju Slovencev, biti — Slovenci.

Kaj nam pravi to njih nenavadno hotenje? Gotovo to, da še niso dobri Slovenci in hočejo to šele — postati. Pustimo jim to dobro voljo. Pridržujemo si pa sum, da hočejo s tem hotenjem postati morda le kaj drugega nego Slovenci, ker smo prepričani, da so le Slovenci. Mogoče je tudi, da se tega ne zavedajo, in imajo zaradi tega tako čudno in sumljivo hotenje po slovenstvu.

V tem primeru, jim je torej treba dopovedati, da so že Slovenci. Nakar odpade samo po sebi njih »slovensko skrbno« hotenje.

Če pa hočejo s tem svojim hotenjem doseči kaj drugega, če jim je ta »slovenskost« le pretveza, krinka, jih je treba — razkrinkati.

Onim, in teh je najmanj med nami, pa, katerih volja postati Slovenec je poštena, pustimo časa in miru, da to postanejo. So pač zaostali ptiči. Kdo bi jim zameril, da imajo slabe peroti in težke noge.

Zakaj smo pa Jugoslovani obenem? Zdaj poslušajte, o vi vsi »poklicni« Slovenci, zdaj sledi naš jeklen odgovor:

Jugoslovani smo, ker hočemo Jugoslovani postati!

In zakaj hočemo Jugoslovani postati? Kako moremo sploh kaj takega v »zraku visečega« hoteli?

Jugoslovani hočemo postati predvsem zato, ker smo mladi, zdravi, kleni, ker čutimo v sebi silno moč, silno življenje, ki nam to hotenje razvne in ki mu priliva olja, da plamt čedalje silneje in čedalje lepše.

Jugoslovani hočemo postati, ker hočemo premagati ozke meje našega slovenstva in se razliti kakor deroča reka po vsem teritoriju, ki se imenuje Jugoslavija. Naše mlade, neoskrunjene, življenske sile, naše poštenje, naša uvidevnost za vse, ki so v stiski, bedi, revščini, za vse, ki po nedolžnem trpijo, — vse to nam daje voljo, ki nam ne dopušča, da bi se ustavili pri slovenstvu in se začeli usmrjati kakor stoječa voda.

Naše slovenstvo pri tem ne bo nič trpele, nič izgubilo; nasprotno, prilili mu bomo s tem novega olja, dali mu bomo novih ustvarjajočih sil. Vrnili mu bomo s tem vero vase.

Ta naša silna volja, to naše neupogljivo hotenje izvira predvsem torej iz nas samih kot zdravih, nekorumpiranih, nedegeneriranih, nestranskih mladev.

Ta prvi izvor našega hotenja je granitni temelj naše jugoslovanske bodočnosti. Iz tega vrelca bomo črpali vse moči, da ustvarimo v teku bodočih desetletij, stoletij na vseh popriščih, v gospodarstvu, v politiki, v pravu, v literaturi, v umetnosti, v kulturi, duhovni in tehnično-civilizatorični, trajne in trdne spomenike Jugoslovanstva.

Zdaj pa odgovor za tiste, ki ne verujejo v ustvarjalno moč iz samega hotenja, ki izvira iz obilice našega zdravia in poštenja. Ki ne verujejo v tako moč, ker so slabši in ker ta njih slabost izvira iz tega, da so žrtve denarja, pohlepa, nečistosti, napuha, poželjivosti, zavisti in vseh drugih poglavitnih grehov, ali česar koli.

Tudi za tiste ki potrebujejo razumskih »dokazov«: vzrokov in učinkov, razlogov in posledic, Aristotelove logike itd.

Ker smo ne samo hoteča in stremeča ter čuteča bitja, temveč tudi misleča bitja,

„Bazovica“

bodi sveto ime slehernemu Jugoslovani

Bazovica

Pred tremi leti so odjeknili v mračno jutro na Bazovici smrtonosni streli. Ves narod v bližini in v daljini je zaplakal, zastokal od bolečine. Padla so štiri mlada življenja. V hrbet so bili zadeti Bidovec, Miloš, Marušič in Valenčič.

Bilo je ravno 6. septembra, na rojstni dan našega prestolonaslednika, na dan, ko je naša slavna vojska oddajala svoje stare zastave, ki so vodile v slavo ovenčano srbsko armado od zmage do zmage.

Ob 4. uri zjutraj so padla štiri mlada trupla, zadeta od nešteti fašistovskih krogel. Padle so žrtve na ono sveto zemljo, ki so jo v življenju tako neizmerno ljubili. Da, zemljo, domovino so preiskreno, predano in nesebično ljubili, zato so morali žrtvovati svoja mlada življenja.

Umirali so z vzklikom: »Živela Jugoslavija!« Umirali so kot idealni borci za idejo jugoslovanskega nacionalizma.

Fašistovski imperijalizem ne pozna meja, ne usmiljenja, ne pozna niti one velike ljubezni, ki jo goji naše ljudstvo do svoje rodne grude. Brezobzirno pogazi vse, ki se mu kakorkoli postavijo v bran, pogazi tudi najsvetejša čuvstva naroda — a kazni ne bo izostala. Prevelike so žrtve našega naroda in te žrtve kličejo po osveti.

Se imamo idealnih borcev v svojih vrstah. Z Bidovcem, Milošem, Marušičem in Valenčičem niso uničili, marveč pomnožili so vrste najboljših borcev za osvoboditev zaslužjenih bratov. Klic žrtve je predramil mnoge omahljivce, ki so se zavedli svojih dolžnosti napram lastnemu narodu. Zbirajo se močne vrste, minerijski vrtajo pod zemljo rove in prišel bo dan, ko bodo masševani vsi, ki so trpeli, prelivali kri in umirali za svobodo — za Jugoslavijo.

Jugoslovanski nacionalisti! Ne dopuščajte, da bi med nami zamrl spomin na one neizmerno žrtve naših neosvobojenih bratov. Oni trpijo, ker ljubijo svojo zemljo, ker ljubijo svoj rod. Trpljenje in žrtve so dovedle že mnoge narode do svobode. Tudi našim neosvobojenim bratom se svita zarja svobode — Naj živi spomin Bidovca, Miloša, Marušiča in Valenčiča!

nam daje tudi razum vsepolno vzpodbud za naše jugoslovansko hotenje.

Jugoslavija obstoja. To je dejstvo, katerega more izbrisati zopet le dejstvo — nam sovražno dejstvo.

To dejstvo je že v marsičem postalo kri in meso. Blagoslovljeno je že s potoki krvi in življenj. Zgrajeno je na truplih številnih Srbov, Hrvatov in Slovencev. Ta temelj ni nič manj jeklen in graniten kakor oni našega zdravia in življenske sile.

Kaj pa pravi zgodovina?

Oni, ki jim je zgodovina učiteljica in voditeljica, naj si osvežijo spomini, na zgodovinska dejstva in naši bodo v njem logiko, po katere trdnih zakonih je sledil sklep: Jugoslavija.

Kaj pa sociologija?

Oni, ki verujejo sociologiji, naj se otresejo vseh predsodkov, in naj premišljujejo, kako kolektivi nastajajo in kako izginjajo. Prišli bodo do zaključka, da bomo šli naglo navzdol, če ne bomo začeli ustvarjati socialnih vrednot, ki nas bodo z razumom in srecem združile v močno Jugoslavijo. In morda bodo uvideli tudi, da se ustvarjanje takih vrednot že vrši, da se mora nujno vršiti po nič manj trdnih socioloških zakonih, od trenutka, ko se je rodilo sociološko dejstvo — Jugoslavija.

Pa umetnost? Znanost? Odkriti! Treba nam je samo koliko so bili na tem poprišču naši veliki Slovenci, Hrvati in Srbi; spoznali bomo, da je ta presežek — jugoslovanski.

Naše jugoslovansko pravo se je rodilo z Jugoslavijo, naša junaška vojska se je rodila ob isti sekundi itd., itd.

Ali nas boste še izpraševali, zakaj smo Jugoslovani in Slovenci obenem?

Ali vam bodo zadoščali ti jekleni odgovori?

Ali boste mogli spregledati in prezreti granitne temelje našega hotenja po Jugoslo-

vanstvu, o vi vsi Vseslovenci, Vsehrvati, Vsesrbi?

Torej:

1. naša volja po močni, neuničljivi, avtoritativni Jugoslaviji, izvirajoča iz našega neoskrunjenega in nekorumpiranega mladega življenja;

2. zgodovinska, sociološka, kulturna dejstva in nujnosti;

3. naš mednarodni položaj, ki nam je postavil spodaj in zgoraj, na levi in desni

O šolskih knjigah

Da v naši srednji šoli še davno ni vse tako, kot bi moralo biti, to vemo vsi. Da posebno glede nacionalne vzgoje še marsikaj manjka, o tem so nas poučili razni dogodki. Da je pouk v narodnem jeziku temelj te vzgoje, kako bi o tem dvomili! Pravi pouk pa je mogoče na podlagi pravih učnih knjig in teh naši srednji šoli skoraj popolnoma manjka.

Dobra in vzorna učna knjiga je celo pri velikih kulturnih narodnih božji dar, mi pa smo v tem pravi siromaki.

Vprašanje slovenskih učnih knjig za srednje šole je bilo že pred vojno naša slaba stran.

»Dajte nam slovenske srednje šole!« smo rekli Avstriji. »Napišite prej šolske slovenske knjige,« je rekla Avstrija. »Daj nam šole, pa bomo napisali,« smo odgovorili Avstriji. »Napišite, pa bom dal,« je odgovorila Avstrija. Tako smo se ribali do svetovne vojne. V svoji učenosti so slovenski profesorji imenovali ta položaj: *circulus vitiosus*. (Mnogi pa so si mislili: Hvala Bogu, da ni slovenskih učnih knjig, ko smo že tako navajeni nemškega učnega jezika, da bi se morali potem celo profesorji učiti, da bi mogli slovensko prevajati Vergila in Homerja! Zanimivo je vsekakor, da kljub veliki obilici klasičnih filologov ni imel slovenski otrok — in še danes nima — poštenega prevoda Ilijade in Odiseje!)

Tak je bil položaj pred vojno. In ko je prišla nova država in je postala slovenščina učni jezik, je bilo treba na vse načine hiteti, da dobimo očne knjige. Naravno je, da ni moglo biti vse najbolje. Vse svetovno znane pedanterije in dlakocepstva, ki je glavna lastnost vsakega profesorja, posebno onega, ki piše šolske knjige, smo dobili po nemškem zgledu — obsežne, prenatrpane in slabo porabne knjige, ki so bile po večini zelo drage. Razne založbe so opazile, da je zalaganje šolskih knjig dobičkanosno podjetje in knjige so se množile na trgu brez vsega reda in izbire. Nastal je pravi kaos.

Poleg slovenščine se je vpeljala v nižjih razredih po dve uri tudi srbohrvaščina. Namen tega pouka je seveda, da se naš srednješolec seznani toliko s srbohrvaškim jezikom, da lahko čita. Torej ni bilo treba drugega, kot malo čitanko. (Ki bi stala samo nekaj dinarjev) z lepimi primernimi berili, ki si osvoje otroško dušo. Kaj pa so storili naši profesorji? Najprej so vpeljali Maretičev srbohrvaško gramatiko, debelo knjigo, namenjeno višji učenosti in vsem prej nego slovenskim srednješolcem. (NB. Iz same gramatike se ni še nihče nikoli živega jezika naučil!) In so se mučili z njo. Potem je prišel na vrsto Bačičev »Udžbenik«, po katerem se je zdelo, da je srbohrvaščina za Slovence najmanj tako tuj jezik kakor arabščina. Poleg teh učnih slovnice so se rabile po naših šolah vse mogoče stare čitanke, ki so vplivale naravnost odbijajoče na mladino.

sovražnike, ki preže na plen, nam dajejo cilj in smisel ter stremiljenje po Jugoslaviji. To stremiljenje bo dopolnilo tudi vsebino, ki jo bo v bodočnosti imela Jugoslavija. Ona je naš najsavetejši cilj in namen in smisel. Njo hočemo, zato hočemo pa tudi vsa sredstva, ki jih potrebujemo za doseg tega visokega cilja.

Zato prevzamemo tudi vso ogromno moč zato odgovornost, ki nam bo pri ustvarjanju tega ideala naložena.

m. z.

Šele potem so se uvedle »Srpske čitanke«, ki so jako dobro odgovarjale svojemu namenu. A to nekaterim ni bilo všeč in smo dobili »Srbskohrvatske vadnice«, kjer je zopet polno slovniške navlake, manjka pa lepih beril. In tako mora slovenski oče plačati za slovensko učno knjigo za predmet, ki se uči po dve uri na teden, 54 Din, dočim plača srbski oče za isti predmet, ki se uči 4 ure na teden 25 Din! In če bi pregledali vse učbenike in njih cene, bi videli, da bi plačal srbski oče, če bi kupil vse knjige nove, komaj par sto dinarjev, dočim bi moral plačati slovenski oče skoraj tisočakov.

Vsakoletni dijaški semenj le za silo ublaži te velike izdatke. Tu je jedro vprašanja!

Pravilo za dobro učno knjigo je, da je praktična, da ni preobsežna, da so v nji samo glavne stvari, da je pregledna, tudi na zunanjo čedna in po ceni. Pri nas se je proti temu grešilo kar na debelo. Rekord — kakšen rekord! — je gotovo dosegel oni profesor, ki je sestavil za srbohrvaščino v nižjih razredih učno knjigo, ki je stala kar — 100 Din. Izrekal je nekaj beril iz srbske čitanke, nekaj je pobral od drugod, na tekst je napravil tiste nepotrebne akcente, po katerih se ni še nihče izgovorjave naučil (ki pa knjigo zelo podražijo). Zadaj je dodal slovar (ki je nepotreben, ker neznane besede lahko profesor pojasni!) in knjiga je stala — 100 Din! »Saj bo za štiri leta«, je rekel profesor, pa je pozabil, da je otrok eno leto šolske knjige sit! Ampak rekord je bil dosežen, demonstracije pred tisto založbo ni bilo, profesorja niso dali na pranger — slovenski oče pa je plačeval, da je bil črn. (Tak socialen zločin bi morala preprečiti šolska uprava!)

V začetku letošnjega šolskega leta se je zgodilo, da je prosvetna oblast nekaj slovenskih šolskih knjig za višje razrede (med njimi nekaj potrebnih ali nenadomestljivih!) prepovedala, nekaj pa so jih odklonili profesorji zbori in namesto njih vpeljali srbohrvaške. »Slovenec« je posvetil temu vprašanju cel uvodnik, kjer milo zdihuje zaradi zapostavljanja slovenskih učnih knjig in graja profesorje, ki so zagrešili tak greh proti slovenstvu. Pa ni tako hudo. Gotovo je, da nas veseli dobra slovenska učna knjiga, če odgovarja svojemu namenu. A med večjo izbiro se bom poslužil one, ki je najboljša in — če mogoče — najcenejša. (Mislimo, da je pri tem vprašanju nujno treba imeti ogled tudi na starše, ki imajo itak dovolj stroškov, preden izšolajo svoje otroke!) Tako imajo na primer Srbi zelo lepe »Nemačke čitanke« za nižje razrede srednjih šol, ki stanejo 12 do 15 Din. Knjiga je že po svoji sestavi in zunanji obliki radost za otroka. (Namen šolske knjige mora biti pred vsem, da predmet oživlja ne pa ubija.) Ne vemo, zakaj bi se srbski in slovenski otroci ne mogli učiti nemščine iz iste knjige, če je ta knjiga dobra in po ceni. To je potrebno že zato, če preide otrok iz šole v eni pokrajini v drugo šolo,

(S tega stališča bi morale biti sploh vse učne knjige, kolikor mogoče enotne!) Toda med tem je prof. Piskernikova napisala svojo učno knjigo za nemščino (ki stane 34 Din) in »Jugoslovanska tiskarna« jo je založila. Naravno je, da se »Slovenec« zavzema za to knjigo, ki pa zaostaja za srbsko. Le pogledajte takoj prve odstavke, pa boste videli razliko. V slovenski knjigi imate takoj besede in izraze, ki se malo rabijo in morajo vsled svoje težkote otroka ostrašiti. Zato so se vsi pametni prof. zbori odločili za praktične in vabljive srbske čitanke. Isto velja glede knjig za francoščino. Učni jezik je pri nas itak slovenski, toliko smo pa zdaj že lahko jugoslovanski, da nas ne moti, če je učna knjiga za tuj jezik (kjer je glavna stvar tuj jezik!) pisana srbohrvaško. Učencev to nič ne moti, samo da je knjiga lahka in po ceni. Ali pa v latinščini. Imamo debelo knjigo »Lanx satura«, kar bi se reklo po naše »polna skleda«,

ki je res polna in priča o marljivosti, vestnosti itd. svojega sestavitelja. Stane 80 Din. Srbi imajo lepe latinske čitanke v ceni 20 do 30 Din. Niti teh ni mogoče v enem letu prečitat, dočim bi za »lanx« rabili nekaj let. Slovenska knjiga torej kot učna knjiga ni praktična (porabna je za univerzo in lemenatli); zakaj ne bi torej sprejeli cenejše in praktičnejše srbske knjige, ki nam popolnoma zadostuje!

Profesorji imajo prav, da ščitijo starše pred velikimi izdatki, zaradi dobrih učnih knjig ne bo prav nič trpela slovenska stvar, pač pa bodo boljši uspehi v tujih jezikih in mimogrede celo dokažemo, da v jugoslovanski šoli ni razlike pri posameznih predmetih, razen pri narodnem jeziku, ki zahteva posebnih knjig!

O učnih knjigah na višjih razredih pa drugič.

Vinogradnikom

PROPAGANDNI TEDEN ZA SADJE IN GROZDJE

Kakor smo doznali, se je na posebnem sestanku zastopnikov oblasti in kmetijstva sklenilo prirediti po celi banovini od 2. do 8. oktobra t. l. propagandni teden za konsum svežega sadja in grozdja. To vsled gospodarske stiske, ki tare našega kmeta in z namenom, da bi se ublažilo njegovo bedo.

Torej vendar! Ali je naša beseda zalegla in vzdrnila? Volja za izvedbo take akcije nas iskreno veseli in tudi mi bomo radi pomagali, sodelovali in jo podprli.

Samo prireditvev propagandnega tedna pa je premalo. Akcija mora biti trajna. Ne mislimo, naj bi vsa propaganda in vse delo kakor je zamišljeno za tisti teden — bila trajna po svoji obliki in obsegu, nego pravimo, da bi bilo treba na primeren način ob tej priliki vendar že ustvariti začetek za stalno vnovčevanje sadja in grozdja v tem smislu, da bi pridelovalec sam ali pa potem svojih organizacij trajno nudil ti dve važni živila in posvečeno po primernih cenah najširšim plastem naroda. Naj se pridelovalec zgane nekoliko bolj, da bo več dobil za svoje blago in da ga bo lažje vnovčil, če ga napravi dostopnega tudi ljudski množici in izloči prekupe.

Za propagandni teden sam opozarjamo vse takozvane ugledne ljudi, ki bodo v pripravljalnih odborih, naj nikakor ne merijo primernosti cen po svoji denarnosti! Kupna moč ljudske množice je silno majhna. Posebno pa ne sme biti vmes dobičkarjev, ki hočejo, da bodi vsaka prireditev kot taka tudi sama za sebe denarno aktivna. Tudi naj ne bo nobenega pampa, frakarstva in veseljarstva pri tem. Nič drugega ni treba kakor treznega, požrtvovalnega dela in človeške besede. Ne gre za zabavo, ampak za delo v svrhu milijena bede. Uspeh bo dosežen samo tedaj, ako bo vsa akcija zasnovana in sprovajana tako, da se je bo množica mogla in hotela udeleževati. Glavni odjemalec tu more biti samo množica, ki doslej sadja redno ni mogla konsumirati. Na primernost cen je strogo gledati, zakaj tu gre za udeležbo množice, ki je ravno tako ali še bolj bedna kakor kmet, v katerega korist bo akcija izvajana. Prireditelje na to izrečno opozarjamo. Največja previdnost in obzirnost je pri tem važnem začetku nujna!

Množica je o pomenu sadja in grozdja v prehrani prepričana, ga želi in ga je — lačna, ne samo letos nego že dolga leta. Po-

sebnost njena deca si ga s tako živim hrepenenjem želi, da moramo nazvati za velik greh že to, kar se je v preteklosti v tem pogledu zamudilo, ko se je neodpustljivo toleriralo neznošno navijanje cen po prekupevalcih. Tu pada naš očeček i na oblastva i na pridelovalca, ki se je v svoji okornosti pustil izkoristiti in ni prihajal sam do konsumenta. Tudi protialkoholne organizacije za večji konsum svežega sadja premalo store. Uživanje sadja, posebno pa grozdja je zaradi prekupevalstva za množico že — pravi luksuz. Upajmo, da se bo v omenjenem tednu, morda tudi še dalje potem, mogla zagrizti v sočne plodove, makar da se bo zato morala utesniti v čem drugem.

Cela akcija se mora vršiti v želji, ne samo da ves narod pomore kmetu v njegovi bedi, ampak da se z njo gre tudi množici konzumentov v pomoč, da se zaradi nepotrebnih režij, pompa in veseljarstva ceno, ki gre pridelovalcu, ne podraži in da bo konsum res vsakomur mogoč!

Temu propagandnemu tednu je poleg napovedanih konzumno-propagandnih predavanj brezpogojno pridružiti še propagando in pouk pri kmetovalcu za neposredno vnovčevanje ter propagando in boj proti prekupevalstvu, ki postaja za kmeta in konzumenta vedno bolj težko zlo.

Prepričani smo, da bo šlo sadje po primerni ceni gladko v denar tudi brez napovedanih papirnih vrečic, brez navadno neobhodnih specialnih dam in brez veselje. Naj se vendar tudi pri tej priliki ne zadošča kapricam tradicionalnih veseljarjev in naj se akciji sploh ne daje videza nekdanjih veselje iz časov, ko je bilo dovolj kruha in denarja, naj se ne odbija množice z visokonosim dobrotvostvom, nego naj akcija bo to, kar mora biti, namreč: stvarno, smotno pošteno stremiljenje (brez vsakih navlak) za lajšanje bede obeh doslej najbolj prizadetih, t. j. kmeta, ki mu blago zastaja in konsumenta iz množice, za katerega je Bog sadje ustvaril ravno tako kot za petičnejše njegove sobrate.

Prekupe je Kristus izganjal iz templja; naj se proti njim izkoristi tudi ta propagandni teden!

Vina in žganja imamo preveč. Izbegujmo potrebo konzerviranja sadja ter grozdja na vino in žganje s tem, da se ga čimveč v dobro zdravja naroda konsumira v svežem stanju!

Z neplačevanjem naročnine uničujete »POHOD«!

Dr. I. L.:

NAŠA PRVA OFENZIVA

(Zveza pomembnih dogodkov pred 25 leti)

Dogodki pred petindvajsetimi leti se nam zde danes seveda manjši — dasi ne manj važni — kakor takrat, ko smo jih gledali še od bližine. Kri, kri, kri!... In to na ljubljanskih ulicah!... Kaj takega se ni zgodilo še nikoli! Tista mirna, zaspana slovenska Ljubljana je napravila celo revolucijo!... Nemški častniki so hodili po ulicah z generalkartami in mestnimi načrti v rokah, kakor da oblegajo sovražno trdnjavo. Tista Ljubljana, ki je bila mesto ponižnih uradnikov in skromnih penzionistov, mesto veselega dijaštva in preproste meščanstva, z miroljubnimi napol kmetijskim predmestji, ta Ljubljana je postala mesto revolucionarjev, bojevnikov in neubogljivih upornikov. In koliko jih je! Prej so bile ulice prazne, da si se sprehajal sredi njih prav tako kakor purgarij po malih mestih — zdaj pa so vse ulice polne tega čudnega razjarjenega ljudstva in, kamor pogledaš, se vali bojevitka masa: študentje, možje, starci, otroci, žene, dekleta, vse se je izpremenilo v nekako živo vojsko, ki polni vse ulice in trge in, če jo preženeš od tod, navali od drugod... Kaj je to? Ali je vsa Ljubljana pobesnela? Od tistih borih 40.000 je vzrasla na 100.000 ljudi!... Od kod se je vzela ta Ljubljana, ki so jo doslej še vsi poznali, kot zvesto udano avstrijsko mesto? Tri dni in noči je vzdržala ta masa v boju s policijo, ki je morala vršiti svojo dolžnost, z orožniki in vojaštvom, ki je komaj čakalo, da se maščuje za vse ono slovensko izzivanje, ki ga je moralo zadržati leta čuti na ljubljanskih ulicah in iz časopisja, kajti ulica in časopisje sta postajala čim dalje bolj predrzna. (Ta predrznost je obstojala v tem, da so Slovenci zahtevali svoje pravice, da je rasel Sokol in da je Ljubljana zahtevala na ulicah slovenske napise in slovensko govorico!) Tri dni se je borila neutrudljiva in nepomirljiva masa, šele salve v množico so ranile to maso, ki se

je izpremenila v enega samega junaka, da se je ranjena umaknila z bojišča.

In še smrti se ni ustrašila! Še ob nji je manifestirala ne s pokoro in prošnjami, ampak s pretnjami in zahtevami... Zmagovalci so se skoraj ustrašili svoje zmage in sprejemali molče psovke in obtožbe, ki so letele nanje iz vrst ranjene in užaljene množice.

Tako je izgledala Ljubljana leta 1908., ko so se poznali še sledovi krvi okoli Šenklaža in je stal na pokopališču pri Sv. Križu nov velik grob. Sodnija je vršila svoje delo, da razsodi po paragrafi in pravicah, a med to Ljubljano in tistimi, ki so vanjo streljali, je zazijala globoka propast. Sovražstvo je začelo iz nje. Smrtno sovražstvo! Saj je bilo vse, kar se je tako nenadno zgodilo, začetek prvih sovražnosti — in šele po njih izbruhne prava vojna med obema frontama...

Med tem smo doživeli in preživeli svetovno vojno in kri je lila v potokih. Kaj je bila Ljubljana iz l. 1908. v primeri s Srbijo, Galicijo in Sočo?... Kaj je bilo par mrtvih v primeri s stotisoči! Kaj je bila Ljubljana v primeri s svetom! Spopad l. 1908. je skoraj izginil v svetovnem klanju in se nam ni zdelo vredno razburjati se zaradi njega; saj niti na spomenik skoraj nismo mislili več. Koliko spomenikov bi bilo treba! Tako je čas dogodek odmikal v daljavo, da se je zdel vedno manjši in brezpomembnejši: In vendar je to — naša prva ofenziva, ali vsaj izpad iz oblegane trdnjave.

S tega stališča se nam zde dogodki v Ptuj kot praska predstraž. Dva svetova, ki sta si že dolgo stala sovražna nasproti, sta morala prej ali slej trčiti skupaj. Predolgo se je že vršila »mobilizacija« ob meji, da bi moglo ostati brez »incidentov«. Vsa prejšnja leta smo naravnost strateško uredili svoje postojanke ob meji. Podružnice CMD in Sokol so bile obmejne točke... Bilo je samo vprašanje časa, kako se bodo dogodki razvijali; ali je še mogoče miren sporazum, ali bo prišlo do spopada... Volja do boja je od obeh strani vedno bolj rastla... Prej ali slej mora priti do obračuna. Vedeli smo, da to ne bo odvisno samo od nas...

In vendar smo se pripravljali na ofenzivo. Kaj? Na ofenzivo? Ali smo bili Slovenci kdaj ofenzivni? Do tega leta ne. Vse, kar je bilo pred tem, je bila samo obramba malega naroda proti ogromni premoči tuje države, tuje kapitala in tuje kulture, ki je, oprta ob organizirano silo dveh držav z 80 milijoni germanskega poldrugi milijonek, stisnjen v trikotnik od Tržaškega zaliva do Drave. Postojanke onstran Drave so bile že skoraj izgubljene. Tisočletni boj se je bližal svojemu zaključku. Vse, kar se je godilo teh 1000 let, je bilo počasno umikanje, umiranje in ono obupno upiranje, ki ga kaže vsako zavestno življenje pred uničenjem... Tudi tega odpora je bilo čim dalje manj. Kmečki upori, leta 1848., tabori leta 1868.—70. vse to so bili znaki neke življenjske volje, ki je slutila in čutila, da preti pogin, a ni našla dovolj sile, da bi storila kaj drugega kot protestirala. Za akcijo je treba točnega programa in organizacije. Ta program se je šele oblikoval in organizacija je bila na delu.

Res je, da ljubljanski septemberski dogodki niso bili nič drugega kot odgovor za Ptuj — ta odgovor je bil tako odločen, kot še nikoli dotlej — in vendar je zanimivo, v kakšni zvezi so bili ti prvi spopadi predet z drugimi dogodki, posebno pa, ali smo res takrat že stali v zvezi z balkanskimi eiganic, — kot je pisal ptujski »Stajerec«, ali so bili ti dogodki popolnoma slučajni in osamljeni.

Leto 1908!

Že prejšnje leto je borba za splošno in enako volilno pravico razgibala ljudske mase v Avstriji; posebno Slovani so upali od te reforme porast svoje moči v parlamentu. Volilna geometrija je sicer te slovanske nade precej zmanjšala, — vendar je vse kazalo, da bo slovanski element prišel v državi do večje veljave. Nemci so se tega bali in skušali, nele ohraniti svoje postojanke, ampak z vsem pritiskom na mejo uresničiti svojo vsenemsko voljo.

A tudi Slovani niso mirovali. Rusi, Čehi, Poljaki, vse je bilo vzvalovano, povsod po-

javi protiaustrijskega odpora. In tudi pri nas! Dasi smo že leta 1904. kronali svojega kralja v Beogradu, vendar še ni bilo izrazitega srbofilskega gibanja. Avstrija je vodila s Srbijo trgovinsko (nekateri so jo zvali svinjsko) vojsko; zmaga se je nagibala na srbsko stran. Jugoslovanske pokrajine so začutile silo in voljo male države, ki je s svojim odporom dosegla ne le materialno, ampak tudi moralno zmago. Samozavest Srbije je rastla, že je delovala tudi zunanja propaganda. Poročila z Balkana se čim dalje bolj pojavljajo tudi v slovenski tisk... Takoj na prvi strani »Slov. Naroda« leta 1908. čitamo, da je srbski tiskovni urad čestital našemu vodilnemu dnevniku k njegovi 40letnici. Pomembni znaki! Slovenski listi so imeli v Beogradu stalne dopisnike. Dopisi po pisani v protiaustrijskem duhu, kakor se je takrat razvijal v Srbiji in ki je čimdalje bolj ugajal tudi nam. Če listate po tiskatu 1908. »Slov. Naroda« vidite, da je bilo to leto kongresov, posebno zaslugi njih kongresov in Ljubljana je — po zaslugi župana Iv. Hribarja — bila poleg Prage skoraj na prvem mestu glede raznih sestankov. Tudi sicer je bilo to dogodkov bogato leto. Po vseh avstrijskih slovanskih mestih je prihajalo do manifestacij, demonstracij in spopadov. Praga, Brno, Lvov, Černovice, povsod pretepi, upori, boji. Na jugu pa je strašila Bosna in Hercegovina, Sandžak in Makedonija... Vse obmejne pokrajine so se dvigale proti središču, nemškemu Dunaju, ki je z eno roko segal po Solunu, z drugo pa intrigiral proti Rusiji; slovanski rob države se je začel drobiti. Stoletna bolezen je stopala v akutni štadij, ker so moderni zdravniki spoznali kati te bolezni... Nemstvo je spoznalo, da je treba hiteti z operacijo, a bilo je prepozno.

Najvažnejši dogodek tega leta je bil slovanski kongres v Pragi, kjer so se polagali temelji neoslavizma oz. realne novoslovanske organizacije. Za kongresom se je skrivala višja politika. Ta kongres je izpopolnil kongres slovanskih novinarjev v Ljubljani ob odkritju Trubarjevega spomenika. »In res tu v Ljubljani, — je pisal »Slov. Naroda« dne

šlo na zborovanje svoje narodnoobrambne organizacije.

Da bi se mogla čim nazorneje pokazati novim povojnim generacijam vsa ona trda borba, ki jo je moralo bojevati naše ljudstvo napram svojim zatiralcem, se bodo vršile v nedeljo v Ptuj in pozneje v Ljubljani velike slavnosti. Po vseh naših časopisih se piše zelo mnogo o teh preteklih dogodkih. V zvezi z njimi opozarjajo narodni razni narodnoobrambni delavci na vsa naša prečena nacionalna vprašanja, pišejo o onih, kateri še danes dobivajo klofute in udarce od prav istih Nemcev in še slabših Italijanov. V svojih člankih svarijo in kritizirajo našo hlapčevsko odpušljivost in naš širokogrudni internacionalizem.

Tudi povojna nacionalistična omladina, ki ima še kaj smisla, da deluje za prosep svojega naroda v tujini in ob mejnih krajih je prispevala nekaj k obletnici ptujskih dogodkov. Ta mladina ni pokazala svoje ljubezni do naroda samo s praznimi govornicami. Spomnilo se samo nekoliko nazaj. Spomnili se organizirala veliko knjižno akcijo, ki je uspela nad vse pričakovanje. 20.000 knjig je dala Ljubljana tej poštovni mladini, da jih razdeli svojim v tujini in ograjenih obmejnih krajih. Za sokolski zlet je priredila na ljubljanskem velesejmu dobro narodnoobrambno razstavo. Na tisoče tujcev jo je obiskalo in se s tem spomnilo na naše prošle in sedanje borbe proti tujemu gospodstvu.

Te dni je izšla mladinska revija »Val«, v kateri del te poštovne mladine priobčuje celo vrsto posrečenih člankov, ki se direktno dotikajo ptujskih dogodkov, pa tudi takih, ki opozarjajo na naše aktualne probleme v Dalmaciji, Primorju in na Koroskem. Smelo trdimo, da je ta narodnoobrambna številka »Vala« najboljša izmed vseh dosedanjih, ki nam prav za prav niso pokazale ničesar. Na nad 50 straneh so zgoščene vse misli, pa tudi smernice za bodoče delo, ki bi se ga moral lotiti vsak mladi inteligent.

Radi pomanjkanja časa nam ni mogoče, da bi za danes izpregovorili o tej številki kaj več. Opozarjamo pa vse nacionaliste, da si lahko naroče to specialno številko za 3 Din pri upravi »Vala« — Ljubljana, Tomanova 3.

ZIVINOREJSKA ZADRUGA JUGOMONTAFON NA VELESEJMU

Kakor čudno zveni ime zadruga, tako tudi imena zadrugarjev, saj je med njimi večina tujerodcev-veleposestnikov in bivših aristokratov, le par je naših Slovencev. Ta družba posluje med seboj v blaženi nemščini, v zvezi je še vedno v »Grauvieh-zuchtverband« v Graz-u, odkoder prihaja tudi veterinar, kot član komisije za vsakokratno sprejemanje nove živine v zadrugo. Jugomontafon zadruga je hotela, da pod njeno firmo sodelujejo na letošnji kmetijski razstavi tudi živinorejci z Dolenjske, kar pa so seveda odklonili, ker imajo za razstavo dovolj lepe živine sami.

Zadruga Jugomontafon ima svoje člane raztresene po vsej banovini v vseh pasemskih okrajih, kar je našim kmetom nekako onemogočeno, saj so vendar priznane za gotove okraje samo gotove pasme! Čudno se nam zdi, da zadruga bogatih ljudi prosi javne oblasti denarne pomoči, saj je poznano, da ima že v prodaji svoje živine državi večje dohodke, kakor kmetovalci na Dolenjskem. Lansko leto je sodeloval pri ocenjevanju živine na velesejmu tudi neki inozemec, upajmo, da se bodo letos našli domači strokovnjaki za ocenjevanje živine montafonske pasme.

Na velesejmu smo se prepričali, da je

gospoda pri živinorejski razstavi govorila tuj jezik, enako govorico se je slišalo tudi med mnogimi hlapci pri oskrbovanju živine. Vemo tudi, da se je neki gospod iz okolice Maribora pritožil zoper odločbo naše uprave na ministrstvo, ker mu nočejo pustiti še nadalje tujcev v službi. Prepričani smo, da mu ta pritožba ne bo uspela, ker imamo pri nas in še posebno v gornjem delu banovine ljudi, ki bodo znali molziti krave.

Ni čuda torej, da so dolenjske zadruga odklonile sodelovanje z izjemo Strug, ki je pripeljala nekaj komadov. Pri tej in za to družbo delujejo nepoznani gospodje, baje iz tako zvane višje bogate družbe. Ali misli ta gospoda, da se hodi pri nas še lahko pota iz leta 1922? — O, ne, takrat je bil skoro konec, pa bo sedaj tudi. Pred nami in za nami je vsa narodna javnost.

ZREBČARNA NA SELU PRI LJUBLJANI

V zadnjem času so nastale pri nas na Selu velike spremembe na banovinski zrebčarni. Iz službe sta bila odpuščena dva hlapca, od katerih je eden družinski oče. Na novo je bil postavljen v službo vpokojeni bivši avstrijski major, posestnik odnosno graščak Kračman iz Litije. Te dni so preuredili za novo imenovanega prav lepo in veliko stanovanje na zavodu.

OSTUDNOST NA LETOŠNJEM VELESEJMU

Ne na jesenski razstavi, temveč na zabavišču in sicer v restavraciji »Volgac«. Dogodek pa je bil sledeči. Za večer, ko so glave pivcev in pivk že precej razgrete, je sedanji podjetnik priredil pester spored s plesi in različnimi zabavnimi nastopi à la varieté. Nismo nič proti temu, če bi se neka točka ne izvajala sledeče.

Na plesni prostor se privleče ženska, ki naj bi predstavljala, hm, Bog ve kaj. Prižge si cigareto in se vseda moškemu v naročje. Iz ozadja pride njen ljubimec, ki to opazi. Potegne jo za lase in jo pahne parkrat z vso grobostjo na tla. Nato začne divje plesati. Med plesom jo zažene zopet z vso silo na umazana tla pod stole gostov. Nato zopet divji ples. In zopet jo sune. Končno jo prime za roko in nogo, ter jo vrti kakor kako mačko in jo zopet spusti, da odleti s centrifugalno silo zopet pod noge gledalcev. Ona fingira smrt. Tedaj ji on premetava ude in si jo končno nadene na ramena, tako da mu njene noge vise ob njegovem vratu. On jo odnese, prižge svečo in zvoni z zvončkom, češ da jo nese k »večnemu počitku«.

Tako torej predstava. Nisem nikak moralist, toda da se človeško dostojanstvo tako tepta, se mora zagabiti še tako mondenemu obiskovalcu nočnih zabavišč. Na vsak način naj se ta točka prepove, ker žali čut vsakega zmernega veseljaka.

Gospodični, ki sta predvajali španske plesne, pa sta svoji vlogi dostojno izvedli. Zato jim bodi javna zahvala.

LJUBLJANSKI SPORTNI KLUB

Ljubljanski sportni klub danes ne bi smel biti le ljubljanski, to se pravi purgarski, ampak v prvi vrsti naroden. Trideset let njegovi člani že plavajo in veslarijo pod njegovim okriljem, ampak tako daleč še niso ne priplavali ne priveslali, da bi bili na svoji jubilejni prireditvi, ki so jo imeli v nedeljo zvečer v čolnarni ob Ljubljani, govorili le slovenski oziroma le v državnih jezikih. Conférencier, ki mu nihče ne mora odrekati kabinetskih sposobnosti, je kvasil nemške zgodbi in dvotipe kot bi ga bil kdo navil. Sicer

nihče ne bo menda trdil, da je bilo vse to zlonamerno vprizorjeno, vendar je raba nemščine na takem večeru, ki so mu prisostvovali tudi mnogi odličniki, zgovoren indeks za nacionalno višino organizatorjev. Bilo je ponekod nekaj iskrenega ogorčenja. Na splošno pa se je družba blaženo počutila v teh »internacionalnih« vodah. Nekdo je na vprašanje,

Tušek Stanko, Maribor:

Spoštujmo čirlico

Naše državno in narodno edinstvo je, hvala bogu, za vselej rešeno ter izven vsake diskusije. Borba in brezplodno mešetarenje za to svetinjo Jugoslovanskega naroda je daleč za nami in vrnitev v to dobo je nedopustna in za večne čase izključena. Dobili smo svoje skupno ime, ki zveni lepo in ki je v tujini veljalo že tedaj, ko smo ga doma zanikali. Izginili sta formuli eshaezija in balkanizem. Jugoslavija uživa sloves moderne države in vsi čutimo uspehe koncentriranega dela za red in napredek.

To so neizpodbitna dejstva, katerih se mora vsak iskreni jugoslovanski državljani samo veseliti. Da pa to veselje ni povsem popolno, zato nam poskrbijo ljudje-zgagarji dvomljivega karakterja. Kdo so ti in kaj jim ni po volji, bom v poteku svojega članka povedal.

Predno preidem k jedru, ki ga obravnavam v članku, se poslužim sledečih konstatacij, ki so v boljše razumevanje potrebne. Jugoslavija sestoji iz treh debel, ki so zrastle na istih tleh in se v vrhovih zopet združujejo. Kaj radi uživamo njihovo skupno senco in se naslajamo z njih sadovi, četudi so po okusu nekoliko različni. To je Jugoslavija, kakršna je, zrastle iz svoje zgodovine, iz svoje zemlje in kulture preteklih stoletij. Raznolikosti in posebnosti jugoslovanskega naroda niso prav nič v napotje harmoničnemu sožitju Srbov, Hrvatov in Slovencev, pač pa nas delajo tem bolj zanimive in samosvoje ponosne.

Na kulturnem, nacionalnem in socialnem polju smo ravnopravni in uživamo nemoteno sadove svojega dela. Noben Srb, Hrvat ali Slovenec se ne more pritoževati, da je jezikovno prikraščen, zaveseljen razvoju jezika jamči zakon. Zato se mi zdi najbolj gnusni oni, ki brez povišja in vzroka skušajo dokazovati, kako velika nevarnost preti slovenskemu jeziku. Tudi se pojavljajo neke vrste moderni kulturonosi in zedinjevalci, ki čutijo neobhodno potrebo, da forsirajo neki črkarski problem in ki trdijo, kako bi bilo zelo važno, če bi uvedli pri nas enotno pisavo — latinico.

Bratje Jugoslavlani! Ali je res tako nujnost, da se forsira odprava cirilice ter se nadomesti ista z latinico? Jaz mislim, da ni. Ali nimamo dovolj drugih, bolj koristnih in potrebnih kulturnih in nacionalnih problemov, ki bi bili potrebni rešitve? Če pa že hočemo biti moderni in če se s takojšnjo uvedbo latinice hočemo laskati tujini, bi bilo dobro, da uvedemo tudi enotno modo. Vsak trezno misleč človek, ki pozna živopisnost naših narodnih noš, bi pritrdil, da bi nam taka enotna uniformiranost več škodovala, nego koristila. Za časa odslužitve svojega vojaškega roka v krajih Srbije in Črne gore, sem imel priliko opazovati raznolikost in pestrost narodnih noš, ondi prebivajočega naroda. Musliman se mi je v fesu zdel lepši, nego v klobuku. Srbu je po strani ležeča šajkača lepše

čemu vse to nemškovanje, razložil, da se ti »vici« dajo povedati le v nemščini. Ubogi Angleži in Francozi in Italijani, ki si ne morete pripovedovati »vicov« v nemščini, ampak le v svojih skromnih jezikih. Ljubljanski sportni klub naj uvede kot novo sportno panogo, spoštovanje svojega jezika. Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti.

pristojala, nego po modi prikrojena kapa itd. Povsod, kamor sem stopil, na trg, v bazar ali čaršijo, povsod nekaj posebnega, povsod mešanica ljudi, noš, ver, barv, obrazov in tipov. In kako čudovito sliko nam nudi naša slovenska ter hrvaška in pred vsem dalmatinska narodna noša. Dalmacija ni lepa samo radi morja, temveč tudi radi ljudi, ki tam prebivajo. Tako je in nič drugače! To je film Jugoslavije, s katero se more primerjati malokatera država.

Navedene vrstice sem uporabil kot primer, kako napačno je misliti, da z ukinitvijo staroslovanske pisave — cirilice doseže naš narod več veljave in ugleda. Ravno nasprotno! Kakor sem že prej povedal, bi z uvedbo enotne mode škodovali slovanski pristnosti, tako bi v slučaju opustitve tradicionalne slovanske pisave storili isto.

Lahko rečemo, da je naš ponos in naša čast, da ohranimo svojo slovansko pisavo. Motimo se, če mislimo, da se z odpravo cirilice približamo Evropi. Pomisliti moramo, da forsiranje odprave cirilice, v kateri je združeno toliko častljivih tradicij, vzbuja upravičen odpor pri tistem delu jugoslovanskega naroda, ki se te pisave poslužuje in kateremu je cirilica narodna in kulturna svetinja. Kaj bi rekli mi, če bi se od nas zahtevala odprava slovensčine? Peki in nebesa bi klicali na pomoč! Tega si ne bi dopustili, zato pa tudi ne smemo dopuščati, da ravno iz naše srede prihajajo sunki in letijo strelce proti pisavi, ki jo rabi naš krvni brat. Vsi smo sinovi velike jugoslovanske države, kar je last enega, je last tudi drugega. Ni cirilica samo last brata Srba, je tudi last vseh ostalih, četudi se iste v toliki meri ne poslužujejo. Četudi je nekomu premalo moderna in zastarela, ampak naša je in na to smo lahko ponosni. Zakaj bi morali biti ravno mi tisti, ki se odrekanju svojemu in hlastamo po tujem? Zato vprašam, kdo je več vreden, tisti ki živi z narodom in z njegovo kulturo, ali tisti, ki pljune po narodu in njegovih svetinjah? Gotovo oni prvi!

Vsi navedeni argumenti nam kažejo, da je nečedna mržnja do tradicij, s katero se lahko ponaša jugoslovanski rod, zgrešen in neolajalen takt, ki ni v skladu s mirnim sožitjem med Jugoslavijo tvorečimi brati. Zato sem tudi javno in neženirano v svojem članku povedal to, kar se mi je zdelo potrebno in obsodbe vredno. Zele bi, da pade moja pisana beseda na plodovita tla. V srcih vseh jugoslovanskih državljanov naj vzklije misel spoštovanja do vsega, kar hrani in rabi naš rod.

Vsi oni pa, ki smatrajo, da je cirilica odveč, nemoderna, nepraktična in nazadnjaška, si naj zapomnijo sledeče: Nepraktični in nazadnjaški so vaši možgani in z njimi vred vaši zgagarji in prepereli pojmi o tem, kaj je našemu narodu potrebno ali nepotrebno!

J. B.:

S POTOVANJA OB MEJI

(Dalje in konec)

Radenci! Ustavil sem se v tem zdravilišču, da se prepričam, ali je že bolj naše, kot je bilo nekdanj. Na zunaj, da, na znotraj ne. Pravijo, da je bilo vse zdravilišče na prodaj državi za 50 milijonov dinarjev. Samo vode se je lani baje prodalo 7 milijonov steklenic. Če je pri steklenici dobička 1 Din, je to 7 milijonov dinarjev. Ni dvoma, da je to za nas ob meji važno vprašanje. Radenska voda je dobila svoj sloves in tudi zdravilišče je za srčne boleznij izredno uspešno. Ali pa mora ta zaklad naše zemlje biti nemška last? In visoke cene v zdravilišču naravnost kričarje govore o izrabljanju tega zdravilnega kraja v nemške kapitalistične name. Ali ni to žalostno?... Kako malo smo se zanimali za to zemljo ob meji se vidi iz tega, da so pred vojno dunajski gostilničarji tu kupili kot zadruga nekaj vrelcev, in ta zadruga, ki se je med tem že skoraj razšla, je še danes menda lastnica teh vrelcev, dočim n. pr. našim slovenskim ali jugoslovanskim gostilničarjem ni prišlo na misel, da bi si bili prilastili tak izvir kot vir dohodkov. Kdor ima denar, se lahko zdravi v Radenci, kaj pa oni, ki so bolni in nimajo denarja?... Ali oni ne smejo biti deležni darov svoje zemlje?... Lepo je gledati domače ljudi, ki prihajajo z vrči po vodo. Rabi jo v vročih dneh na polju. Mešajo jo z vinom, ali pa jo pijo čisto. Baje je boljša za žejo kot navadna voda. Tudi v nedeljo se prihaja mnogo ljudi kopat. Dekleta prinašajo sadje na prodaj. Nekoč zjutraj sem sedel pri vrtnem studencu in je prišel fant. »Ali smem natočiti?« — »Kolikor hočete!« Kako čudno: naš človek na svoji zemlji prosi, če sme natočiti vode, ki teče iz njegove zemlje... Ker se je tujec vsedel na ta kosček zemlje in zajema iz nje-ga milijone... Vse delavstvo v podjetju je baje zelo skromno plačano. Po kateri božji ali človeški postavi je tako določeno, da dobiva tujec iz kosčka slovenske zemlje milijone, domačin — narod slovenski in jugoslovanski pa mora drago plačevati, če se

hoče zdraviti ob zdravilnih vrelih, ki kipe kot božji dar iz njegove zemlje.

Radgona! Nehote se človek povzpne na vinorodni griček ob Muri, kjer stojijo veličasten grad, ki daje izraz celi pokrajini. Radgonska graščina. Pravijo, da je na prodaj in da je nevarnost, da pride v tuje roke. Čehi vporabljajo taka poslopja ob meji za vzgojne internate, da se mladina tem bolj živo zaveda vse nevarnosti, ki preti od zunanje strani. Pri nas smo pošiljali mladino na mejo bolj zato, da se nauči nemščine, nego da bi tam služila domovini. (Saj je samostan pri Gospej Sveti vzgojil nešteto Slovencev, kot so želeli njih starši — pred vsem nemško!) Žalostno a resnično! Danes še ne vemo, kaj bo z radgonsko graščino. Leži lepo nad našo Radgono in gleda na ono stran, kjer je ostalo še nekaj naše zemlje pod tujo državo — Avstrijo. Nekaj? Nekoč smo segali do Gradea in še čez. A mi smo vedno skromni. Drugim se ne zdi nič čudnega, če si laste ves svet tja do Zidanega mosta ali do Adrije, češ da je to njih »Kulturgebiet«, mi smo pa zelo v zadržah, če pomislimo na to, kar je bilo nekdanj naše... Kdo pa bo o Leipnitzu dvomil, da je bila to naša Lipnica?... Ali pa o Gradeu?... Zdi si pa že Radgono onstran Mure ne upamo imenovati Radgono, ampak ji pravimo Radkersburg. L. 1919. ko smo bili mi tam, je bila to naša Radgona in vsi meščani so dobro razumeli slovensko. Saj je dovolj žalostno za nas vse, če je en sam dr. Kamnikar dosegel, da je pripadla nemški Avstriji, ko je bila vendar v naših rokah. In ne samo Radgona! Še marsikateri kraj ob meji govori o naši nevarnosti, ko smo — morda za stoletja! — sami odločali o naši zemlji. Na jugu so nas odločali drugi, a na severu smo mogli odločati sami. Toda kakšen strah pred svetom nas je obdajal, da bi ne veljali za »imperijaliste«... Če je le kdo zahteval par metrov preko natančno določenih slovenskih mej (ki jih nikoli ni bilo!), že so ga zavrnilo previdni politiki, češ da nam bodo že v Parizu dali vse, kar nam gre. In so res dali, kar je šlo takim bojazljivcem, ki niso imeli niti poguma, da bi bili pravočasno vzeli, kar je bilo njihovo...

vega... Tako je propala tudi Radgona — današnji Radkersburg. Ime je pričalo za nas, in Tabor in pokopališče in lastna imena v mestu in v rokah smo jo imeli — a kdo se je takrat menil za »Mursko stražo«, ko je bilo toliko važnejšega dela. Zato gre danes tu nenaravna meja po mostu čez Muro in zvezo s Prekmurjem smo morali ustvariti drugod. Tako je pripadla tuji državi ta lepa pokrajina »v zgubo veliko rodu, krivega tolkanja zamud« (Prešeren.)

Zdaj hodijo — posebno ob nedeljah — preko Mure k nam v gosti naši sosede, ki se dobro najedo in napijo na naših tleh. Pa ne prihajajo skromno kot gostje, ampak še vedno z ono domišljavo nadutostjo, ki smo je bili vajeni po teh krajih pred vojno, in z izizvalno samozavestnostjo, kakor da hodijo po svoji zemlji. Mi pa smo skromni, kot smo bili, in jim privoščimo vseh dobrot za mal denar kakor svojim prijateljem, čeprav vemo, kako nas sovražijo in prezirajo kot manj vreden narod. Tam na pokopališču pa so še spomini na upor slovenskih fantov l. 1918....

Take in enake misli obletavajo potnika pri pogledu nad Muro ob radgonski graščini in pri pogledu na Radgono, ki se blešči na oni strani mosta tako izizvalno s svojimi gotiško-nemškimi napismi. Toda tam neke toči baje Bouvier svoje sijajno vino »pod vejce«. Vse množice se vsipljejo tja. Celó šampanjec je baje po 40 Din... Pojdimo tja!...

In zopet smo v vlaklu. Vstopajo ljudje, ki nosijo v nahrbtnikih vino in sadje. Vedno več tja do Ivankaovec, kjer se jih privlači cela množica. Tudi mi bi si radi vzeli s seboj nekaj takega daru za spomin iz teh pokrajin. Čudimo se, da n. pr. v Ljutomeru, na tistem tako prometnem kolodvoru, kjer vedno čakajo potniki, ki prestopajo, ni na prodaj putihov s 5 ali 10 litri te božanske naše kaplje. Gotovo bi si rad marsikdo s takšnim malim sodčkom pomnožil svojo prtljago in prinesel s seboj domov prijateljem tak pozdrav s severne meje...

Vstopajo dekleta, ki gredo obirat hmelj v Savinjsko dolino. Vse enake rute na glavi, bele koške in prazniško oblečene in

vse zagorele. Tako skromno sede na klopeh in zdi se, da računajo, koliko bodo zaslužile in kaj si bodo kupile za ta denar... Celo tam od Kotoribe so prišle. Kako daleč sega blagoslov enega kraja! Vse okrog odmevajo čudno zategnjene melodije prekmurskih pesmi...

Dve stvari motita potnika pri njegovih lepih mislih ob pogledu na valovite vinogradne pokrajine, ki hranijo v sebi toliko narodnih spominov: saj so se to borili naši največji narodni borci in tu je domovina Ilircev... Dve stvari: ubogi naš jezik, ki se govori — ne samo v teh krajih, ampak kjerkoli potuješ — po vagonih tako pokvarjeno, da bi v njem tujec komaj spoznal njegov slovanski značaj. V tem oziru »inteligence« ne dela prav nikake izjeme, nasprotno: pri nji se taka spakedrana in s tukjama pomešana govorica še grše sliši, kakor pri ljudstvu, ki govori svoj domači dialekt. In druga stvar, ki je v ozki zvezi z jezikom in pri kateri tudi inteligenca ni izvzeta, je surovost, ki se kaže ne le v izrazih, ampak pogosto tudi v dejanjih in je tem bolj zopna, če vidiš, da se priprost človek dostojneje vede kot inteligent... Povsod potujejo med nami tudi tujci in železniški voz je nekaka živa slika naše družbe. Neprijetno je nacionalno čutečemu človeku, če vidi, da je vkljub šoli, knjigam, prosveti in izobrazbi pri nas še toliko surovosti, ki se prav rada javno prodaja ravno na najbolj izpostavljenih mestih. Proti temu bi se morali boriti vsi, tudi železnica, ne le s tiskanimi predpisi, ampak dejansko, da bi se moral vsak zavedati, da je železniški voz javen prostor, kjer moramo od vsakega zahtevati dostojnega vedenja. Ako kdo posluša razgovore naših ljudi, kjer je vsaka druga beseda kletev (porka mado-na, prmejduš, hudič itd.), mora odnesti kar najslabši dojem o narodu, ki je tako majhen, da vidi povsod, kamor se ozre, le mejo, mejo, mejo, in bo mogel ohraniti sebe in svojo zemljo le, če se bo v polni meri zavedal svojega položaja in izčistil iz sebe vse, kar ga duši, ponižuje, slabi in kaže kot manj vrednega vsem onim, ki segajo preko mej po njegovi lastnini in po njem...